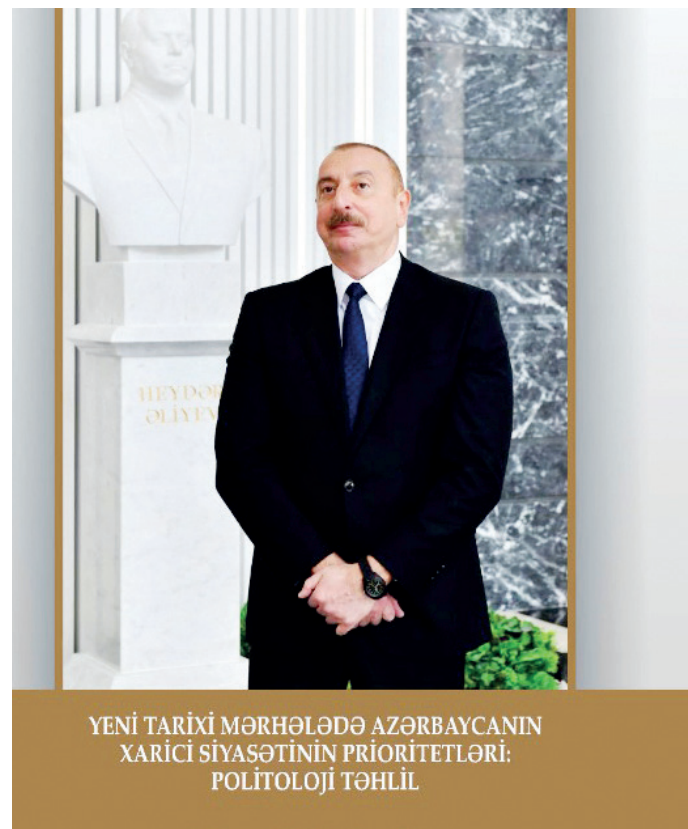

Siyasi təhlil

Xarici siyasətin prioritetləri

yeni tarixi mərhələdə xarici siyasətinin prioritetləri sanki bir yerdə müəyyən məntiqi bağlılığı olan "şəbəkə" vardır. Onun reallaşması üçün də diplomatiya "şəbəkə" mahiyyətli olmalıdır, yəni, diplomatiya həm dövlətlər, həm də təşkilatlar səviyyəsində qarşılıqlı əlaqədə aparılmalıdır. Bu isə, faktiki olaraq, "şəbəkə diplomatiyası"nın tətbiqini aktuallaşdırır. Əsərdə Azərbaycanın xarici siyasətinin həm dövlətlərarası, həm də müxtəlif beynəlxalq və regional təşkilatlar istiqamətlərində əhəmiyyəti üzərində dayanılır.

Neokolonializm və ksenofobiya ilə mübarizə

Kitabda bu istiqamətin ayrıca nəzərə alınması olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki xarici siyasətdə indi neokolonializm və ksenofobiya ilə mübarizə regionlararası miqyasdan global miqyasa çıxış əldə etmək üçün əsas mövzulardan biri kimi nəzərdə tutulmuşdur. Azərbaycan Prezidenti realpolitik cərəvəsində praktiki fəaliyyəti ilə də bu istiqamətdə mühüm uğurlar əldə etmişdir. Əlbəttə, onların siyasi-nəzəri cəhətdən ümumiləşdirilməsi aktual məsələlərdən biridir. Əsərdə göstərilir ki, neokolonializm və ksenofobiya ilə mübarizə Prezident İlham Əliyevin konseptual yanaşması əsasında həyata keçirilir. İndi dünyanın hər regionunda Azərbaycan liderinin bu cəsarətli siyasətinin səmərəliliyini görürlər. Bu kontekstdə Azərbaycan siyasətində tolerantlığın oynadığı rol da kitabda tədqiq edilmiş və maraqlı fikirlər irəli sürülmüşdür.

Nəhayət, multikulturalizm və tolerantlıq kontekstlərində xarici siyasətin prioritetlərinin həyata keçirilməsində "yumşaq güc"ün tətbiqinin araşdırılması maraqlı doğurur. Çünki "yumşaq güc" anlayışının Azərbaycanın xarici siyasətində aldığı məzmun və nəzərdə tutulan məqsədləri təhlil etmək vacibdir. Bu baxımdan müəllif yığcam şəkildə Cozef Nayın siyasi leksikona daxil etdiyi "yumşaq güc" anlayışının müxtəlif dövlətlər tərəfindən tətbiq edilməsinin politoloji xüsusiyyətlərini aydınlaşdırmağa çalışmışdır.

*

Kitabla bağlı üzərində dayandığımız məsələlər, təbii ki, onun məzmununun bütün çalarlarını ehtiva etmir. Lakin onlar müəllifin problemin təhlilinə yanaşması və bu zaman yararlanıldığı üsullar haqqında kompleks təsəvvürlər əldə etməyə imkan verir. Belə görünür ki, xarici siyasətin hələ çox araşdırılacaq prioritetləri ilə bağlı Kamal Adıgözəlov maraqlı nəzəri təhlil ortaya qoymuşdur. Ümid edirik ki, həm müəllif, həm də digər tədqiqatçılar bu aktual mövzunun araşdırılmasına davam edəcəklər.

Hikmət BABAOĞLU,
Milli Məclisin deputatı,
siyasi elmlər doktoru, professor

yişikliyinə qarşı global mübarizəyə töhfənin davam etdirilməsi; Azərbaycanın nəqliyyat və logistika mərkəzi rolunun daha da gücləndirilməsi; beynəlxalq təşkilatlarda fəal iştirakın təmin edilməsi; multikulturalizm və tolerantlıq kimi dəyərlərə sadıq qalaraq, dünyada hökm sürən islamofobiya və neokolonializm meyillərinə qarşı mübarizə aparılması".

Göründüyü kimi, bu istiqamətlərdə milli, regional və global miqyasda xarici siyasətin başlıca parametrləri ifadə edilmişdir. Bundan başqa, politoloji baxımdan əhəmiyyətli olan bir məqamı da vurğulamaq istərdik. Biz prioritetlərin konkret səviyyələrə (milli, regional və global) aid olması ilə yanaşı, funksional olaraq da siyasi xüsusiyyətlərə malik olduğunu nəzərdə tuturuq. Belə ki, prioritetlərin kompleks halda reallaşması 4 siyasi fəaliyyət prinsipini ehtiva edir. Bunlar multivektoralizm, multilateralizm, multiregionalizm və multikulturalizmdir. Bu siyasi fəaliyyət prinsipləri müasir mərhələdə perspektivli yanaşmalara əsaslanır. Hesab edilir ki, onlar müasir dünyanın geosiyasi, siyasi və diplomatik özəlliklərinə tam uyğundur.

Geosiyasi aspekt

Müasir geosiyasət bir-biri ilə sıx əlaqədə olan və müxtəlif səviyyələri təmsil edən parametrlərin sistemi kimi təsəvvür edilir. Bu zaman yaranmış geosiyasi mənzərənin riskli, çoxaspektli, qeyri-müəyyən və proqnozlaşdırılması çətin olduğu tezisi irəli sürülür. Daha dəqiq desək, hər bir müstəqil dövlət elə xarici siyasət parametrləri

müəyyən etməlidir ki, bu cür mürəkkəb və çoxşaxəli geosiyasi dinamikaya adekvat reaksiya vermək imkanı olsun.

Multivektoralizm bu anlamda siyasi istiqamətlərin potensial olaraq mövcudluğunu təmin edir. Multiregionalizm xarici siyasəti regional miqyasdan regionlararası miqyasa proyeksiya etməyə imkan verir, eyni zamanda, dövlətin milli maraqlarını təmin etmək üçün siyasi zəmin yaradır. Multilateralizm global miqyasda çoxaspektli əlaqələr qurmaq üçün siyasi baza hazırlamağa yardım edir. Xarici siyasətin bu prioriteti dövlətə, bütövlükdə, münasibətləri müxtəlif aspektlərdə və bir-biri ilə sıx əlaqədə qurmaq şansı meydana gətirir. Nəhayət, multikulturalizm dövlətin daxili birlik nümunəsini beynəlxalq müstəviyə uğurlu proyeksiya etmək üçün faydalıdır. Əsərdə bu müddəaların işığında Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritetlərinin geosiyasi kontekstdə təhlili maraqlı doğurur. Əlbəttə, bu istiqamətdə daha geniş təhlil aparmaq mümkündür. Lakin bütün hallarda xarici siyasətin prioritet istiqamətlərinin vurğulanan kontekstdə tədqiqi politoloji baxımdan çox əhəmiyyətlidir.

Siyasi aspekt

Politoloqlar dünya səviyyəsində siyasətin çox mürəkkəbləşdiyini və bunun fonunda riskli, qeyri-müəyyən faktorlu və çoxsənərilə proqnozlaşdırmanı əhəmiyyətli dərəcədə nəzərə almalı olan fəaliyyət kimi qiymətləndirirlər. Geosiyasətdə olduğu kimi, siyasət kursunda da bu xüsusiyyət əvvəllər müşahidə edilməyən

səmərəli üsullar, yanaşmalar və təhlil metodları tələb edir. Əsərdə aparılan siyasi təhlil vurğulanan tələblərə cavab verir. Çoxistiqamətliklə, çoxregionluluq, çoxaspektlilik və çoxmədəniyyətlik siyasi məntiq cərəvəsində vahid məqsədə xidmət edir. Məsələn, əsərdə göstərilir ki, multivektoral xarici siyasət istiqaməti multiregionalizmin siyasi dərk üçün çox faydalıdır. Çünki siyasətin çoxistiqamətliyi özlüyündə regionlararası münasibətlərin mahiyyəti və təbiətinə uyğun mənzərə yaradır. Bu baxımdan çoxistiqamətlik kitabda multiregionalizm istiqamətində uğur qazanmağın təməl prinsiplərindən biri kimi nəzərdən keçirilir. Eyni məntiqə multilaterallığın və multikulturalizmin də siyasi-nəzəri funksiyalarını vurğulaya bilərik.

Diplomatik aspekt

Əsərdə məsələnin bu tərəfinin də təhlili yer almışdır. Çünki prioritet istiqamətlərin həm ayrılıqda, həm də qarşılıqlı əlaqədə reallaşması üçün adekvat diplomatiya növü tətbiq edilməlidir. Doğrudur, kitabda bu barədə geniş bəhs edilmir. Lakin tədqiqatın məntiqindən özlüyündə aydın olan bir sıra diplomatik xüsusiyyətlər görünür.

Məlumdur ki, bu gün diplomatiyanın müxtəlif növləri bir-birindən fərqləndirilir. Onların sırasında "şəbəkə diplomatiyası" deyilən bir üsuldən də bəhs edilir. Şəbəkə diplomatiyası hamılıqla qəbul edilməyə də, bu kitabın təhlili kontekstində bir maraqlı özəlliyə nəzər salmağa imkan verir. Məsələ onunla bağlıdır ki, Azərbaycanın